

izhaja ob 6 jutraj.

Stane celoletne . . . 240 K
mesečno 20
za zased. ozemlje . 360
za inozemstvo . . 600

Oglaš za vsak mm višine
stolpca (58 mm) . 2 K
mal oglas do 30 mm
stolpca (58 mm) . 1.

JUTRO

Dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko.

Uredništvo:

Milodolčeva cesta št. 16/1
Telefon št. 72

Upravištvo:

Sodna ulica št. 6
Telefon št. 86

Račun iz. pošt. ček. urada
št. 11.842

Beograd, dne 16. avgusta 1921. (Izv.)

Njegovo Veličanstvo Kralj Peter je danes popoldne ob šestih umrl.

Zatisnil je svoje trudne oči mož, junak in vladar, ko se je oživotvorila vodilna ideja in misel njegovega življenja, ko je dovršil nalogo, ki si jo je stavil kot svojo življensko.

Kar je začel njegov ded, veliki sin Šumadije Crni Gjorgje, to je končal njegov vnuk.

Ideja osvobođenja je bila njegova življenska naloga, uživel se je v to idejo, svoboda posmeznika je bila njegov ideal, svoboda narodov njegov življenski cilj. To njegovo duševno življenje najbolje označuje dejstvo, da je kot izgnanec v Zenevi prevedel v srbsčino slavno delo angleškega filozofa Johna Mill Stuartha: O svobodi.

Kralj Peter I. se je rodil 29. junija (12. julija) 1844. v Beogradu, kot tretji otrok tedanjega srbskega kneza Aleksandra Karagjorgjevića in Perside rojene Nenadovićeve. Ljudsko šolo je obiskoval v Beogradu; kot štirinajstletnega mladeniča ga je poslal oče v Zenevo, kjer je do leta 1861. nadaljeval svoje študije. Iz Zeneve je odšel v Francijo, kjer je stopil v znano napoleonsko vojaško akademijo St. Cyr, katero je končal leta 1864. ter stopil kot oficir v francosko armado. Živel je v Parizu, kjer se je posvetil političnim in ekonomskim vedam. Učiteljica sta mu bila madžarski emigrant in narodni ekonom Daniel Irany ter Čeh Podhorsky.

Ko je leta 1870. izbruhnila francosko-pruska vojna je stopil princ Petar kot oficir v tujsko legijo, ki je tvorila sestavni del 15. francoske armije. Že v prvih bojih se je mladi srbski princ odlikoval s svojo hrabrostjo, ter bil kmalu poklican v generalni štab, ter dodeljen 18. vojnomu zboru pod poveljstvom generala Bourbacyja. V borbah na Loiri se je princ Peter odlikoval tako, da je bil med prvimi oficiri odlikovan z legijo časti.

Po končani vojni je princ Peter izstopil iz francoske vojske in odšel v Švico, kjer se je posvetil nadaljnjim študijam.

V domovini so se v tem času razmere popolnoma spremenile. Njegov oče knez Aleksander se je moral odpovedati srbskemu prestolu v korist Obrenovićeve, ki so pregnali Karagjorgjevića iz Srbije. Petar je kakor izgnanec živel v Švici, ali tudi tja je dospel obupen glas bosanske in hercegovinske raje, ki se je dvignila proti Turkom. Knez Petar je premišljal niti trenutka; naskrivaj je odšel v bosansko krajino in v Orahovcu na svoje stroške zbral veliko čeo vstašev in se postavil pod imenom Petar Mrkonjić na čelo borilcev za svobodo potlačenege naroda (1875.). Kako plemenite so bile njegove misli, kako nesebični njegovi nameni, dokaz je njegovo pismo, ki ga je v onem času pisal Milanu Obrenoviću. V njem prosi Milana, naj pozabi vse rodbinske prepire in

ga poziva na skupno borbo za osvobođenje Bosne in Hercegovine! Ali mesto odgovora je poslal Obrenović zahrbtnege morilca, ki se mu pa ni posrečilo izvesti zlobnega namena.

Po večletnem četovanju je odšel princ Peter najprej na Dunaj, od tam pa v Pariz, kjer je zopet nadaljeval svoje študije. Po kratkem bivanju v južni Franciji se je preselil na Cetinje. Tu se je poročil leta 1883. s kneginjo Zorko, hčerko bivšega črnogorskega kralja Nikite, ki mu je rodila pet otrok: kneginjo Jeleno, vdovo bivšega ruskega velikega kneza Jovana Konstantinovića, kraljeviča Gjorgja (27. avgusta 1887.) in kralja Aleksandra (4. decembra 1888.). Druga dva otroka (Milena in Andrija) sta umrla v zgodnji mladosti. Kratek je bil zakon kneza Petra. Kajti že leta 1890. umrla mu je žena Zorka. Princ Peter se je preselil v Švico, kjer je živel kot skromen zasebnik.

Razmere v domovini so se polagoma vedno bolj slabšale. Srbski narod je končno uvidel, kam ga vodi politika Obrenovićeve, ki so se po svojih zadnjih predstavnikih, kralju Milanu in Aleksandru, vdinjali v avstrijsko službo, in v tragični majski noči 1903. začela se je nova zgodovina srbske države. Ves narod obrnil je oči v kneza Petra in mu ponudil krono. Dne 2. junija 1903. leta je narodna skupščina izbrala princa Petra kraljem Srbije. Novoizvoljeni kralj je takoj zapustil Zenevo in preko Avstrije potoval v svojo domovino. Ko je prišel na Dunaj, pozdravilo ga je na Dunaju nekoliko stotin srbskih, hrvatskih in slovenskih dijakov, in pri tej priliki padel je prvikat proroški klic: »Živio jugoslovanski kralj!«

Po 45 letih izgnanstva stopil je kralj Peter 11. junija 1903. na srbska tla. Pri sprejemu je rekel: »Kar je začel ded, to bo končal vnuk!«

In res je kralj Peter takoj začel z resnim delom. Kratka doba njegovega vladanja znači za Srbijo razvitek in velik napredek na narodnem, kulturnem in gospodarskem polju! Ali nikdar ni pustil izpred oči svoje življenske naloge, tako da je njegovo vladanje nova epoha v razvoju jugoslovanske misli. Avstro-Ogrska je takoj razumela, kaj pomeni zanjo nova in prerrojena Srbija. Borba je začela na ekonomskem polju s takozvano carinsko vojno, ko je hotela imperijalistična Avstrija zadati Srbiji na gospodarskem polju smrtni udarec. Ali narodna zavest je odbila ta napad, četudi z največjimi žrtvami. Ko je mala in samozavestna Srbija premagala na gospodarskem polju avstrijski imperijalizem, prenesel je ta borbo na politično polje! Aneksija Bosne in Hercegovine leta 1908. je bil strašen udarec za srbski narod, ki pa tudi ni obupal, pač pa se je pripravljaj na novo, veliko in odločilno borbo!

In da je Srbija zdržala to veliko borbo, nedvomno je to velika zasluga kralja Petra in njegovega sina prestolonaslednika Aleksandra.

Komaj so se uredile razmere v zemlji, že je začel kralj Peter izvajati nalogo, ki si jo je stavil: borba za osvobođenje.

Leta 1911. začela so se pogajanja med Bolgarijo in Srbijo, pozneje se je pridružila tudi Grška in leta 1912. je bila sklopljena balkanska zveza, ki je imela nalogo osvoboditi balkanske brate turškega gospodstva.

Dne 5. oktobra 1912. napovedal je kralj Peter vojsko Turčiji. Kakor narastli hudournik zavalovila se je srbska vojska pod vodstvom viteškega prestolonaslednika Aleksandra, v osmih dneh je bila razbita na Kumanovem turška vojska, kralj Peter je s svojo vojsko vkorakal v Dušanovo Skopje! In po petindvajsetih dneh razvila je srbska vojska svoj pobedonosni prapor po zmagah v Macedoniji, Stari Srbiji in Albaniji, na obalah sinjega Jadrana v Draču, Lešu in Ivanu Medovanskem! Ko je nebratska Bolgarska — nahujskana po Avstriji in Nemčiji — zahrbtno napadla svoje zavezničke, je srbska vojska v krvavi bitki na Bregalnici zopet dokazala, da je nepremagljiva v borbi za svobodo!

Po sklenjenem bucareškem miru bila je končana prva epoha v delu kralja-osvoboditelja. Vse silno oslabelega zdravja je izročil kralj Peter v juliju 1914. leta regentu sinu in prestolonasledniku Aleksandru, sam pa je odšel v kopališče Vranje.

Ali dolgo ta njegov odmor ni trajal! Na Vidov dan 1914. padel je v Sarajevu avstrijski prestolonaslednik Frane Ferdinand, zakleti sovražnik našega naroda! In malo dni potem, napovedala je Avstrija vojno izmučeni Srbiji, ki jo je mislila pogaziti v nekaj dneh!

Ali že prvi napad na Beograd je pokazal, da Avstrija ni računala na zavest in moč naroda, ki je bil vzgojen v duhu tradicij dinastije Karagjorgjevićeve. Avstrijski poraz na Cerplanini, krvave borbe na Mačkovem kamnu na Savi in Drini so pokazale, kaj zmora narod, ki ljubi svobodo!

Prestolonaslednik Aleksander je bil vrhovni poveljnik hrabrih sokolov, stari kralj pa je hodil od rova do rova, bodril in hrabil svoje junake.

Po prvih porazih je napela Avstrija vse moči, da izbriše sramoto. Od dveh strani — od Drine in Save — so napadli Avstrijci in srbska vojska se je začela izmučena in v največjem pomanjkanju, že umikati... padel je Beograd in avstrijske čete so stale že pred Topolo, rojstnim krajem Karagjorgjevićeve... Mnogih se je loteval obup.

Tedaj pa je prišel stari kralj med svoje vojake in v najhujši situaciji jim je spregovoril sledeče zgodovinske besede:

«Otroci moji! V teku zadnjih dveh let ste se junaško borili s Turki, Bolgari in Arnavti. Neizmerno ste proslavili srbsko orožje in sebe, vi ste premagali vse svoje sovražnike. Zdaj se že štiri mesece borite z novim, silnejšim pripravljenim sovražnikom, ki je nekolikokrat močnejši nego mi. Trudni in izmučeni od teh nadčloveških naporov, se hočete videti s svojimi ženami, z

otroki, ki si žele vas! Ali domovina potrebuje vaše zaščite! Vi ste prisegli domovini in sebi, boriti se do zadnje kaplje krvi! Ali jaz vas razumem. Pravične in upravičene so v mojih očeh vaše želje, želje vaših rodbin. Zato vas odvečem vaše prisage, vse vam odpušam, otroci moji, in prosim, da vam tudi Bog odpusti. Pojdite v svoje domove, a jaz vam dajem svojo častno besedo, da se ne zgodi nikomur nič! Ali jaz, vaš stari kralj, s svojima sinovoma ostanem tu, da umremo na teh položajih, tako da bo sovražnik zavzel Srbijo šele takrat, ko prekorači preko trupa vašega kralja in njegovih sinov!«

Ali med junaki ni bilo niti enega, ki bi zapustil svojega kralja, nepopisno je bilo navdušenje, kakor vihar so planili Srbi na sovražnika...

V nekaj dnevih je bila popolnoma poražena avstrijska vojska, ki je v divjem begu bežala in zapustila Srbijo; ogromen plen je ostal v srbskih rokah. A na čelu svoje vojske je vkorakal kralj Peter v osvobojeni Beograd. Preko črno-rumene zastave, ki je plapolala nekaj dni na konaku, je stopil kralj osvoboditelj v svojo prestolico!

Skoraj leto dni so se pripravljali Avstrijci in Nemci za nov napad na Srbijo, pridobili so zopet Bolgarijo, ki je zahrbtno napadla srbske armije, ki so se uspešno borile proti Avstrijem in Nemcem. Ali pred toliko premočjo ni mogla vzdržati srbska vojska, začela je odstopati, ali vsako ped svoje zemlje je branila z največjim požrtvovanjem.

In v teh hudih časih stari kralj ni zapustil svojega naroda svoje vojske. vse gorje onih strašnih dni čez Albanijo je delil s svojim narodom, s svojo vojsko, tolažil in vzpodbujal... a vsak njegov stavek je izzvenel v pro-roških besedah: »Zopet se vrnemo!«

Zavit v velik angleški plašč, oprt na palico, je stopal stari kralj po neprehodnih alpskih gorah, odklanjal je vsako udobnost, hotel je biti s svojim narodom. In ta narod, ki je videl svojega starega kralja v svoji sredi, ni obupal, šel je v izgnanstvo, ker je vedel, da ga kralj-osvoboditelj privede zopet nazaj.

Kralj Peter je izpolnil svojo obljubo. Za časa izgnanstva je živel kralj Peter v začetku v Solunu, a potem se preselil v kopališče Faleron blizu Aten, odkoder je, akoravno hudo bolan in telesno jako slab, vednega duha zasledoval borbo za osvobođenje.

Napočil je veliki dan, ko je sin Aleksander povedel srbsko vojsko, pomnoženo s tisoči in tisoči hrvatskih in slovenskih dobrovoljcev, v veliko, končno borbo.

Znagala je velika misel, zmagala velika ideja, končano je bilo delo, ki ga je začel Kara Gjorgje.

Kralj Peter se je vrnil v domovino, ne več kralj male Srbije nego kralj osvobojene velike Jugoslavije!

Vnuk prvega heroja za osvobođenje, junak iz bojev za svobodo je končal svojo veliko življensko nalogo.

In danes ob mrtvaškem odru velikega kralja-osvoboditelja, ko nam je pred očmi njegovo veliko delo, ko uživamo sadove njegove življenske borbe, klanjamo se pred njim z globokim spoštovanjem:

«Večna slava kralju Petru I. kralju osvoboditelju.